

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova 1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_5B_02_Socializace
TÉMA SADY:	Společenskovední seminář
ROČNÍK:	4. ročník, oktáva
DATUM VZNIKU:	Červenec 2013
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Socializace

Anotace:

Výukový materiál je určen pro volitelný předmět společenskovední seminář ve 4. ročníku

Materiál obsahuje texty z učebnic určených převážně pro výuku na vysokých školách, jen výjimečně obsahuje jiné texty. Texty nemohou nahradit soustavný výklad dané problematiky, jejich funkce je motivační k dalšímu studiu zejména uvedených titulů. Zároveň je úloha textů inspirativní k frontálním diskusím a skupinovým debatám. Výše zmíněné inspiraci slouží otázky a úkoly.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, mohou si je převést do otevřeného formátu, opatřit poznámkami, napsat odpovědi. Rovněž během vyučovací hodiny lze texty promítnout dataprojektorem na plátno.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně (dvouhodinový seminář).

Přístup k internetu není bezpodmínečně nutný, jen některé úkoly odkazují na elektronické zdroje.

Anthony Giddens: Sociologie

Živočichové na nízkém evolučním stupni se obvykle dokáží o sebe starat velmi brzy po narození, s minimální pomocí dospělých nebo i bez ní. Mezi nižšími živočichy nelze hovořit o generacích, protože chování „mladých“ je víceméně stejné jako chování „dospělých“. Vyšší živočichové se musejí správnému způsobu jednání do značné míry naučit. U savců jsou mláďata při narození často úplně bezmocná a musí se o ně starat jejich rodiče. Nejvýraznější je to u lidí, neboť dítěti trvá minimálně čtyři až pět let, než dokáže přežít bez pomoci.

Proces vývoje od stadia bezmocného novorozence, až po osobu, která si dobře uvědomuje sebe samu a orientuje se ve své vlastní kultuře, označujeme jako socializaci. Socializace není pouhým „kulturním programováním“, během něhož dítě pasivně vstřebává vlivy, s nimiž přichází do styku. I novorozenec má určité potřeby a nároky, jež ovlivňují chování těch, kdo se o ně starají. Dítě je tedy od samého počátku aktivním činitelem tohoto procesu.

Socializace vytváří spojení mezi jednotlivými generacemi. Narození dítěte přináší změnu do života těch, kdo jsou zodpovědní za jeho výchovu, při které ovšem sami získávají nové zkušenosti. Rodičovská úloha má obvykle za následek to, že veškerá další činnost dospělých se po zbytek života pojí s jejich dětmi.

Genie

V případě „divokého chlapce z Aveyronu“ nelze zjistit, jak dlouho žil sám v lese a zda netrpěl nějakou vrozenou poruchou, která mu zabránila v normálním lidském vývoji. Známe však případy ze současnosti, které podporují některé ze závěrů vyvozených z jeho chování. Poměrně nedávný je případ Genie, kalifornského děvčátka, které bylo zamčeno v jediné místnosti od svého půldruhého roku až do třinácti let (Curtiss, 1977). Geniin otec držel její matku, která ztrácela zrak, v jejich domě v úplné izolaci od okolního světa. Hlavní spojení s tímto světem obstarával Geniin starší bratr, který chodil do školy a nakupoval.

Genii měla vrozenou vadu kyčle, pro kterou se nemohla naučit dobře chodit, a otec ji často bil. Když jí bylo dvacet měsíců, zřejmě usoudil, že je retardovaná, a „odložil“ ji do uzavřeného pokoje se zataženými záclonami a zavřenými dveřmi. Tam strávila následujících jedenáct let, během nichž viděla ostatní členy rodiny jen tehdy, když ji přišli nakrmit. Nenaučili ji chodit na záchod; po část svého uvěznění byla připoutána nahá k dětskému nočníku. Někdy ji z něho otec v noci vzal a dal ji místo toho do spacího pytle, z něhož nemohla vytáhnout ruce. V něm ji pak položil do dětské kolébky přikryté sítí. Ačkoli se to zdá neuvěřitelné, přežila v těchto hrůzných podmínkách hodiny, dny a roky života. Neměla prakticky žádnou příležitost zaslechnout hovor ostatních členů rodiny, a když se pokusila vydat jakýkoli zvuk nebo přilákat něčí pozornost, otec ji zbil. Nikdy na ni nepromluvil; pokud udělala něco, co jej rozzlobilo, vydával zvířecí zvuky podobné psímu štěkání. Nikdy neměla žádné hračky nebo jiné předměty, s nimiž by mohla trávit čas.

V roce 1970 její matka z domu uprchla a vzala ji s sebou. O stavu děvčátka se dozvěděla sociální pracovnice, která zařídila jeho umístění na rehabilitačním oddělení dětské nemocnice. Při přijetí nedokázala stát rovně, běhat, skákat nebo lézt; dovedla

se jen neobratně posunovat. Psychiatr ji popsal jako „nesocializovanou, primitivní bytost, kterou lze jen stěží nazvat člověkem". Jakmile se však ocitla na rehabilitačním oddělení, začala Genie dělat rychlé pokroky. Naučila se docela normálně jíst a nebránila se tomu, aby ji oblékali jako ostatní děti. Skoro pořád však mlčela, až na okamžiky, kdy se svým vysokým, nepřírozeným hlasem rozesmála. Neustále onanovala před ostatními dětmi a nebyla ochotna toho zanechat. Později žila jako svěřené dítě v domě jednoho lékaře z nemocnice a vytvořila si poměrně široký slovník, který jí umožňoval formulovat určité množství základních sdělení. Její znalost jazyka však nikdy nepřesáhla úroveň obvyklou u tří - až čtyřletých dětí.

Geniino chování bylo intenzivně sledováno a v průběhu asi sedmi let byla podrobena řadě vyšetření. Jejich výsledky nasvědčovaly tomu, že není slabomyslná.

Stanislav Drvota: Od zvířete k člověku

Itardův (1932) „zdivočelý chlapec z Aveyronu" byl v lese nalezen, když mu bylo dvanáct let. Byl opuštěn ve věku, když už byl schopen nalézt si potravu, nutnou k přežití. Ve styku s lidmi se naučil rozeznávat význam několika stovek slov, ale sám skoro vůbec nemluvil - snad proto, že u něho zanikla schopnost artikulace a fonace, pro jejíž vývoj je důležitá sociální opora a odezva v době žvatlání. Indický „vlčí chlapec" Sanišar, nalezený v sedmi letech, nedovedl mluvit ani v dospělosti. Vydával pouze nesrozumitelné zvuky (Ferris 1902). Rovněž Amala a Kamala (Singh 1942) byly nalezeny ve smečkách vlků. Amale byl jeden a půl roku a zdálo se, že vývoj řeči u ní bude úspěšný. Rok po svém nalezení však zemřela. Kamala byla objevena v osmi letech a žila pak 10 let mezi lidmi. Za šest let se naučila vyslovit jen 40 slov, naučila se však četným slovům rozumět, i když byl její zácvik zcela neodborný.

● ● ●
Bowlby (1952) zjistil, že separace dítěte od matky na půl roku v prvním pětiletí života je velmi častou spolupříčinou delikvence, že je tu zvýšeno nebezpečí vývoje osobnosti citově chudé, neschopné milovat, bez pocitů viny (jako by neměla svědomí), bez schopnosti učit se z minulé zkušenosti a vytvářet cíle do budoucna. Bylo také zjištěno, že primitivní sociální ražba rozhoduje o pozdější volbě sexuálního partnera.

Pavčina Janošová: Dívčí a chlapecká identita

K typickým charakteristikám mužské role patří již výše zmíněná emocionální zdrženlivost. Mnohé naznačuje tomu, že chlapci jsou častěji v citových podnětech ochuzeni - ne snad tolik tím, že by jim rodiče odepírali víc než děvčátkům, ale spíše časovou interiorizací atributů mužské role. Chlapci se pravděpodobně přestávají dříve mazlit, protože to není dostatečně chlapecké, a dokonce není dostatečně mužské ani po tomto druhu komunikace toužit. Chlapci začínají brzy selektovat pocity, jimž „si dovolí" věnovat pozornost, od těch, které začnou tabuizovat a vytěšňovat.

Otcové mívají také obvykle rozpačitý postoj k manipulaci s novorozencem, částečně proto, že s ním mají méně zkušenosti než matky, které jej taktilně vnímaly již před narozením a pro něž je role maminek přece jen větší výzvou než pro muže

role otce.

Otcové rozvíjejí děti především po stránce intelektové a projevují větší rozpaky vůči dětským citovým projevům, méně často se s nimi mazlí. Zdá se, že jde spíše o vliv tradice než o menší potřebu takového kontaktu, protože otcové mnohých jiných společností a etnik se dětem věnují tímto způsobem podobně často jako matky. Tím ovšem ochuzují nejen děti a jejich vztah k sobě, ale především samy sebe a hloubku svého prožívání vztahu k dětem. U synů otcové více rozvíjejí samostatnost, soutěživost a fyzickou zdatnost, zatímco matky u dětí obojího pohlaví stimulují rozvoj femininních rysů, jako je vhodné chování (slušnost), citlivost, přívětivost, empatii apod. (Beal, 1994)

Za zvláštní zmínku stojí citový vztah a jeho projevy mezi otcem a dcerou. Otcové bývají na své dcery pyšní a přesto, že většina z nich toužila po synovi, později jsou to často dcery, k nimž mívají z mnoha důvodů blíže. Jejich vztah ovšem bývá již od počátku ovlivněn společenskými imperativy souvisejícími s obecným povědomím o incestním tabu, které hluboce ovlivňuje vnitřní pohnutky otců a následné chování vůči dcerám (ale i synům). Konečným důvodem bývá nezřídka obava z jejich vlastní eventuální sexuální reakce, k níž by u nich mohlo při mazlení s dětmi dojít. Samotná eventuální reakce těla, která neznamena nic nemorálního, může otce znejišťovat natolik, že se bližších tělesných projevů k dětem raději zřekne (Gjuričová, 1997b).

Rodiny se v odlišnosti výchovy chlapců a dívek značně liší. Z výše uvedeného vyplývá, že v rodinách vyšších a středních sociokulturních vrstev jsou rozdíly ve výchově a v chování dospělých méně vyhraněné, tedy že mužská a ženská role zde mají poněkud širší repertoár a více se překrývají, než v rodinách vrstev nižších. Pro ně je charakteristický tradičnější životní styl, striktnější vymezení rolí muže a ženy i striktnější výchova dětí tímto směrem.

OTÁZKY A ÚKOLY

1. I u sociálně žijících zvířat, zvláště domestikantů (pes), se mluví a píše o nutnosti socializace. Proč? Jak se taková socializace odlišuje od té „lidské“?
2. Vysvětlete následky dlouhodobé sociální izolace. Literární příběhy Tarzana, Mauglího a Robinsona (Burroughs Kipling, Defoe) jsou mýty. Proč? Měly tyto příběhy plnit nějaké funkce? Pátrejte po tom.
3. Co je *primární* a *sekundární* socializace?
4. Je socializace celoživotní proces, nebo skončí dosažením dospělosti?
5. V čem spočívá odlišnost významů pojmů socializace a enkulturatione?
6. Jak probíhá socializace genderové role? Odpověď konfrontujte s první otázkou.

Zdroje:

DRVOTA, S. *Od zvířete k člověku*. Vyd. neuvedeno, Praha: Panorama, 1979, ISBN neuvedeno, str. 289, 355

GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999, ISBN 80-7203-124-4, str. 39, 41

JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, ISBN 978-80-247-2284-9, str. 24